

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת תזריע מצורע, כ"ה ניסן
תשע"ח, גליון נושא.

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות,
לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים
הלכה למעשה.

גליון נושא:

'סוכריות חמוצות אש'

פנינים

תטעם תבין...

רבים ששומעים את הנדון הזה
אומרים שאין כאן שאלה, כי מדוע
המפעל מייצר את הסוכריה בטעם
שהוא מר ממות? בהכרח כדי לתת טעם
טוב לאדם האוכלה ובודאי שצריך לברך
עליה שהכל, אולם על זה נאמר 'תטעם
תבין'!

רבנים חשובים שנדרשו לנושא, אחרי
שטעמו את הסוכריה, הכריעו שאין
לברך עליה מיד בתחילת אכילתה, כיון
שהיא חמוצה מאוד.

התורה הקדושה תחילתה מר וסופה
מתוק, וגם עליה נוכל לומר 'תטעם
תבין', על זה מבקשים והערב נא לזכות
לפצח ולשבור את מעטפת המרירות
שבתחילת הלימוד, ולזכות לטעום מצוף
נועם ד' הפנימי והמתוק מדבש, ומכאן
ואילך יערב לכם.

וידוע דברי האור החיים הקדוש אילו
בני אדם מרגישים מתיקות וערבות טוב
התורה, היו משתגעין ומתלהטין אחריה,
כי התורה כוללת כל הטובות
שבעולם. ❖

'תחילתו מר וסופו מתוק'

שלש שכבות: יש ממתק חדש לילדים - 'סוכריות
חמוצות אש' של חברת הממתקים 'פשקס'
(PASHKES), בהשגחת הבד"ץ העדה החרדית, מצו"ב
תמונות בהמשך הגליון.

סוכריה זו מורכבת משלוש שכבות; א. חיפוי
חיצוני - שהטעם שלו קצת חמוץ. ב. שכבה
אמצעית - מעטפת חמוצה כדוגמת לימון, חמוץ
מאוד לאכילה המגיעה לאחר כעשר שניות של
מציצה. ג. החלק הפנימי - אחרי עוד כעשר שניות
מגיע החלק הפנימי המתוק מאוד, שזהו בעצם
סוכריה מתוקה כשאר הסוכריות הרגילות.

כמה נדונים: ויש לדון מהי הברכה הראויה על
סוכריות אלו. אמנם החלק הפנימי ברכתו צריכה
להיות 'שהכל' כשאר כל הסוכריות, אך כאן ישנם
נדונים נוספים; א. מחמת 'השכבה האמצעית' וכן
'המעטפת החיצונית' האם הם ראויים לברכה, אולי
זה כמו 'אקמול' שאין מברכים עליו, או דלמא כיון
שראו למאכל אדם מברך עליו כמו פת שעטיפשה
שמברך עליו. ב. האם יוכל לברך על כולה 'שהכל'
מדין טפל, או שיצטרך לחילופין לברך על דבר אחר
ולפטור. ג. האם אפשר לברך על דבר מר, כאשר
אוכלו רק בשביל שיוכל אחר כך לאכול את הדבר
המתוק, שהרי אינו רוצה אותו מאכלו בעצמו.

נידונים אלו לכאורה תלויים, בכמה נושאים
בהלכות ברכות כדלהלן:

1. דבר מר ביותר

אינה דחויה כל כך: ראשית יש לדון על 'השכבה האמצעית' - החמוצה - של הסוכריה, האם אפשר
לברך עליה 'שהכל'. והנה מבואר בשו"ע (סימן רד סעיף ח) שאוכל ומשקה לרפואה אם טעמו טוב
והחיק נהנה מהם מברך תחילה וסוף. מדגיש המשנ"ב (ס"ק מג, שעה"צ ס"ק לז) בשם המג"א (ס"ק
יט) שמברך אפילו שאוכלים באונס ואינו תאב להם כלל, ואף שטעמם אינו טוב כל כך, כיון שאינם
רעים והחיק נהנה מהם. אבל רפואה רעה שאין לו הנאה אינו מברך.

כתב השו"ע (סימן רב סעיף ב) על פירות האילן מברכים 'בורא פרי העץ', בתנאי שהפרי אינו מר או חמוץ מאד עד שאינו ראוי לאכילה אפילו על ידי הדחק, ואם אינו ראוי אין מברכים עליו כלל. המשנה ברורה (ס"ק יח) דייק, שאם הם כן נאכלים בקושי, אף שאין הדרך לאכול אותם כך, מחמת שהם חמוצים ומרים, כמו שמצוי בפירות קטנים, מברך עליהם את ברכתם הרגילה, והחיי אדם והעוללות אפרים נחלקו עליו שאינו מברך עליהם אלא 'שהכל' ולא 'העץ'.

בשו"ת רב פעלים (חלק ד - אורח חיים סימן ג) הביא בשם מהריק"ש, שאין לברך כלל על אכילת לימונים גדולים שחמוצים מאד, ואדם מואס באכילתם מחמת חוזק חמיצותם, אבל בתחילת גדילתם שהם קטנים ולא כל כך חמוצים, ובני אדם אוהבים לאכול אותם, ודאי שלכל הדעות צריך לברך עליהם, כי לא שייך הטעם הפוטר אותם מברכה, כיון שאנשים לא קצים באכילתם, ולכן מברכים עליהם 'שהכל'.

ראה **בביאור הלכה** (סימן תעה ד"ב בטבול ראשון) כלפי מרור שזה חריין, שיש דעות שאין מברך עליו כלל 'שהכל', כי אם 'על אכילת מרור', ויש חולקים.

בעניין הברכה על המלח, נחלקו בכך פוסקי זמננו לדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א אין מברך על אכילה כזו, ולדעת הגר"ר נתן קופשיץ יכול לברך עליו. והאריך בזה אחי הגר"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א בספרו נטע רענן.

2. דעות הפוסקים

ראוי למאכל אדם: בסוכריה חמוצה, אפשר לצדד שנחשב אינו ראוי למאכל כלל, ולו יצויר שיהא סוכריה רק מהשכבה האמצעית אף אדם לא יאכלנו. מאידך מסתבר שסוכריה זו אינה דחוייה כל כך, וישנם אנשים שאוהבים לאכול בדוקא דברים חמוצים, ואי אפשר לקרוא לזה 'אינה ראויה כלל', שהרי ודאי שהמפעל מייצר אותה בשביל שיאכלו אותה, ולא מסתבר להחשיבו 'לא ראויה כלל לאכילה'. ולכאורה לפי זה צריך להיות הדין, ש'אקמול' שיש לו טעם טוב יצטרך לברך עליו.

יתכן לדון, שיש לברך על הסוכריה כולה 'שהכל'. שהרי מבואר בשו"ע שכל זמן שהדבר ראוי למאכל אדם, מברך עליו ברכתו הראויה. ולפי זה גם כאן, הרי סוף דבר הסוכריה ראויה למאכל אדם, שהרי לכך נוצרה, וממילא שפיר מברך עליה 'שהכל'. ורק בשמן זית שמזיק, אוכלו בלא ברכה.

למה קונים אותה: אם כל המעטפת החיצונית של הסוכריה חמוצה מאוד שאינה ראויה לאכילה, יש עוד נדון, האם אפשר לברך בהתחלה, או רק אחר כך כשמגיעים לשכבה המתוקה שבפנים. כי מצד אחד, הרי אנשים קונים ומשלמים על הסוכריה הזאת, ואם היא באמת לא היתה ראויה בכלל לאכילה, למה אנשים קונים אותה, ובהכרח שהיא נחשבת ראויה לאכילה וממילא ניתן לברך כבר בתחילה, מאידך יתכן שאין זה טענה, כי אנשים קונים ומשלמים על הסוכריה בגלל החלק הפנימי המתוק שלה שנחשב אוכל וראוי לברכה לכולי עלמא.

עוד יש שטענו, כי האמת היא, שקונים את הסוכריה בגלל הצ'קוב של הטעם, כלומר בגלל האתגר להראות לכולם שהצליח לאכול מאכל חמוץ, שבכל שכבה משתנה טעמו, ולא בשביל עצם הטעם שאינו רצוי לאוכל (א.י.כ).

3. עיקר וטפל

הפנימי עיקר: נדון נוסף לגבי 'המעטפת החיצונית' של הסוכריה, אפילו אם נאמר שלא מברכים עליה בפני עצמה, יש לדון שיברך עליה 'שהכל' מצד שהיא טפלה לחלק הפנימי של הסוכריה.

הרי דין ערוך הוא, שכל דבר שהוא עיקר ועמו דבר טפל, מברך על העיקר ופותר את הטפל, כמבואר בשו"ע (סימן רד סעיף יא) שפירות ועשבים שמרקחים בדבש, הם עיקר והדבש טפל, ומברך עליהם בורא פרי העץ. ואפילו אם אוכל את העיקר לפני הטפל, מברך רק את ברכת העיקר, כמו שכתב המשנה ברורה (ס"ק נא) לגבי שקדים המצופים לגמרי בסוכר, מברך בורא פרי העץ, משום שהפרי עיקר. וכן כתב הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ז סימן כז אות ה) לגבי שקד מצופה שוקולד, שמוצצים קודם את השוקולד עד שמגיעים לשקד ואוכלים אותו, הכל נחשב מאכל אחד, וממילא מברך על השקד בורא פרי העץ, אפילו אם מכניסו לפה ומוצץ הסוכר תחילה.

וממילא בסוכריה זו, ודאי שהחלק הפנימי המתוק שמגיע בסוף הוא העיקר, ולכן יש לברך עליה 'שהכל'.

הכל ראוי לאכילה: אמנם יתכן לחלק, שכאן הדבר שונה משקד, ששם כיון שהכל ראוי לאכילה, ורק הנדון איזה ברכה לתת לו, שאז הקובע לברכה הוא העיקר שהוא השקד. אבל בסוכריה, המעטפת החיצונית בכלל לא ראויה לאכילה, ואי אפשר לברך עליה כלל.

בכל 'עיקר וטפל', יש לאכול תחילה את העיקר ואחריו את הטפל, כדי שהברכה תחול בעיקרה על העיקר ולא על הטפל, אולם בסוכריה זו אינו יכול לאכול תחילה את המתוק, אולם מכל מקום דין טפל גרם שלא יוכל לאכול את החלק המר של הסוכריה בלי ברכה, כי מתחייב בברכה מדין טפל.

4. מעטפת חמוצה קצת

אם נניח שהמעטפת הפנימית אינה ראויה, אך לגבי 'המעטפת החיצונית' האם אפשר לברך עליה, ישנו נדון נוסף: בפשטות, אפשר לברך עליה, כי אמנם היא חמוצה קצת, אבל היא ראויה לאכילה, ולכן צריך לדמות את הדבר ללימון, שפסק בשו"ת רב פעלים שנחשב ראוי לאכילה, כיון שאנשים רבים אוכלים דברים חמוצים כאלו. וכך הורו למעשה גדולי הוראה שליט"א שאפשר לברך על סוכריה זו, בגלל המעטפת החיצונית שראויה לאכילה. וממילא אף אם נפסוק שעל החלק האמצעי אין לברך, אך מתחייבים לברך מצד החלק החצוני.

5. מסקנה

יפטרנו בדבר אחר: לדעת הג"ר חיים יהודה כהן שליט"א תלוי באדם האוכל, אם הוא נהנה מהשכבה החיצונית מברך עליו שהכל, אולם אם אינו נהנה ממנו מחמת חמיצותו אין ראוי לברך עליו, אלא יפטרנו בדבר אחר שברכתו שהכל. וכעין זה דעת בנו הג"ר יחזקאל אלימלך כהן שליט"א אחר בדיקה ובירור סוכריה זו חמיצותה גדולה מאוד ויש בזה שאלה גדולה האם אפשר לברך עליו, ולכן מספק לא יברך עליו.

מברך שהכל: מאידך לדעת הגר"נ קופשיץ שליט"א יכול לברך על סוכריה זו. וכן דעת הג"ר צבי ריבלין שליט"א שזמן הברכה הוא לפני האכילה של הסוכריה, למרות המרירות.

(יתכן שעדיף לכתחילה לא לדבר בינתים, עד שיגיע לחלק המתוק. ויש לדון אם אינו יכול להמשיך לאכול את הסוכריה מחמת המרירות, האם חייב לדחוק את עצמו להמשיך לאכול, כדי שלא יכשל בברכה לבטלה).

תודה: יישר כח להג"ר ברוך גליס שליט"א שעורר את השאלה, ולאחי הג"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א, על ליבון ובירור כל צדדי העניין, שרוב תוכן הגיליון הוא מדבריו.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

חמוץ - השכבה החיצונית: בחלק החמוץ, אם חביב עליו יכול לברך עליו, ומי שזה אצלו מר ואוכלו בשביל ההמשך, מחלוקת בין הפוסקים האם יכול לברך עליו.

חמוץ אש - השכבה האמצעית: יש לדון האם ברכתו 'שהכל', או שמא יאכל בלא ברכה, כיון שאין לו טעם טוב.

מתוק - החלק הפנימי: כלפי חלק המתוק, אין ספק שברכתו שהכל. ועיקר השאלה האם יכול לברך קודם שהגיע לחלק המתוק, או רק כשיגיע לחלק המתוק והטעים שהוא חביב עליו, ויש מחדשים שיברך בהתחלה ולא יברך באמצע האכילה כאשר יגיע לחלק הפנימי, כי אמנם המתוק בסוף, אולם הזמן הראוי לברכה הוא כאשר מכניסים את הסוכריה לפה.

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

האם חייבים לקיים הבטחות? – ריש מסכת נדרים

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדריים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.